

MÉLTATLANUL ELFELEDETT ELŐDÖK

ZALÁN BÉLA

Az Abaligeti-barlanggal foglalkozó kiadványokban alig találjuk nyomát, vagy egyáltalán meg sem említik azokat a helybéli plébánosokat, akiknek tevékenysége az egyéb kötelezettségen túl kiterjedt a község határában nyíló üregre is. Egyikük raktárnak, pincének használta azt, míg mások a feltárásán, kiépítésén, bemutatásán fáradoztak. Az eddig fellelt dokumentumok segítségével igyekszem, a teljesség igénye nélkül némi bepillantást nyújtani munkálkodásukba.

Abaligeten, ebben a szép, Nyugat-mecseki kis faluban, 1757-ben alakult meg a plébánia, melynek első plébánosa Riedl Antal volt. Szolgálatát 1758. április 23. kezdte meg a faluban. Az ő ideje alatt épült fel a plébánia, és valószínűleg más lehetősége nem lévén ez időszakban használhatta a barlang előüregét raktárnak, pincének a plébános. Talán innen ered a barlang, „Paplika” elnevezése is, melyet Kitaibel Pál 1799-ben tett abaligeti látogatásáról írt naplójában is olvashatunk. A jobbára helybeliek által használt elnevezés számos írott változata maradt ránk, mint pl. Nagy-paplika, Paplika, Pap lika, Paplyuk, Papluka, Pfaffenhöhle. Sajnálatos, hogy a későbbiekben a barlangról megjelenő leírások, kiadványok nem alkalmazták ezen elnevezések valamelyikét, mely utalt volna az üreg első ismert hasznosítójára is. A barlangról szóló tudományos munkák sorát Kölesy Vince 1820-ban nyitotta meg „Az újonnan felfedezett Abaligethi Barlangnak leírása.” című művével. Ezt követően számos írás látott napvilágot különböző szerzők tollából, melyek egy része kizárólag Kölesy munkásságán alapult, és új információk híján sorra vették át az általa, alkalmazott elnevezéseket, és járultak hozzá, hogy az Abaligeti-barlang megnevezés váljon elterjedtté. A barlangnak a fent említett felhasználása is szükségessé tette, hogy ott valamilyen átalakítás, tereprendezés, vízelvezetés, lezárás történjen. Sajnos, ezekről a beavatkozásokról részletes feljegyzések nem maradtak ránk. Riedl Antal 1786. február 2-án hunyt el Abaligeten.

Széplaki Ferenc plébános 1860 augusztusától 1882. február 27-én bekövetkezett haláláig tevékenykedett Abaligeten. A barlang ekkorra

már jelentős ismeretségre tett szert, köszönhető ez Kölesy Vincének, valamint Schmidl Adolf neves földrajztudósnak. Az üreg hírneve olyannyira terjed, hogy bekerül a világ száz csodáját ismertető XIX. században, Párizsban megjelent kiadványba is. Ez időben jelentősen növekedett a barlang látogatottsága. A bejárat előtt ekkor már kellemes pihenőhely volt kialakítva, ahova Széplaki Ferenc plébános a rőzsetető alá padokat, asztalokat helyezett el.

Chalupni János plébános 1882 márciusában kezdte meg szolgálatát Abaligeten. Igen tevékeny és buzgó ember volt. Már 1884-ben gyűjtést szervezett a barlang megnyitása és hozzáférhetővé tétele érdekében. A közzétett felhívása nem volt hiábavaló, törekvését Kleidorfer Ferenc és Buday mérnök urak szakértelmükkel és jó tanácsaikkal támogatták. Az adományok gyűjtésében szerzett érdemeket Csima Lajos, Németh József, Sipőcz István. Sztovich képviselő 50 Forintot adományozott a cél érdekében, Szeifricz kanonok pedig egy nagy tölgyfát ajánlott fel hidépítésre. Sipőcz István 20 Ft-ot, míg Nádasy Kálmán, ifj. Jessensky Ferenc 10-10 Ft-ot, Matyasovszky Jakab, Grizling Ferenc és kollégái, Fülöp István, Szigrist Lajos 5-5 Ft-ot, Höbbling Viktor, Bubregy Béla 2 Ft-ot, Ruwald Alajos 1,50 Ft-ot, és még vagy 20-25 fő különböző mértékű adománnyal járult hozzá a költségekhez. A többi Chalupni János a sajátjából fedezte.

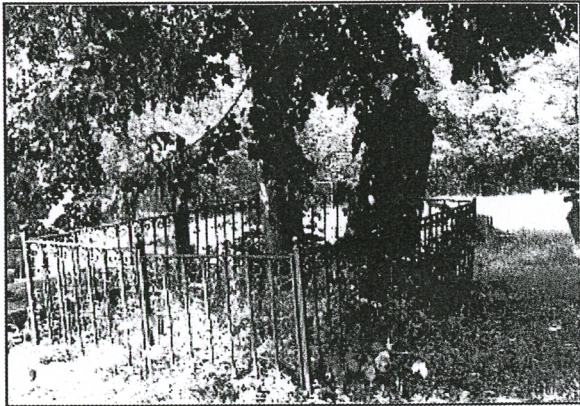
A feltárási és kiépítési munkálatok 1884. március 6-án kezdődtek meg, amikor is dinamit és lőpor felhasználásával november 12.-ig az úgynevezett „Pokol torkáig” rendbehozott a barlang. Néhány napos szünet után november 24-től december 28-ig folytatódtak a kiépítési, lezárási munkálatok és ezzel a barlang csaknem a jelenlegi alakjában megnyitott. Feltétlenül szükséges volt, az addig közprédának számító barlang sorsát rendezni, hiszen még Szily László képviselő és földbirtokos sem átalotta a képződmények egy részét letöretni, és egy kocsira való

Megcsonkított képződmény a barlangban

elvitetni, hogy otthon kútját, kertjét díszítse velük. Lenkei Lajos 1885-ben a barlangban tett látogatásáról írott tárcájában olvasható az a mondat mely sajnós a mai napig nem vesztett érvényességéből: „A lefejezett természeti képződményeket látva, irigység tölt el minket utódaink iránt, akik ilyenre biztos nem vetemednek”.

Chalupni János, ki nem kímélt sem fáradságot, sem anyagi áldozatot, hogy a barlangot a turisták számára is hozzáférhetővé tegye, még három évig folytatta áldásos tevékenységét, amikor is himlőjárvány sújtotta a tájat.

A plébános önzetlenül ápolta a betegeket, míg nem 1887. december 15-én ő is áldozatul nem esett a kór-nak. Sírja hozzá méltatlan állapotban ugyan, de még megtalálható az abaligeti temetőben.

Kiss József 1890-ben a Turisták Lapjában egy Abaligeti-barlangtúráról írt, és a következő szavakkal méltatta Chalupni János tevékenységét: „Azon előnyös változás, melyet a barlang mostani és régi képe között találunk, egyedül az ő maradandó érdeme s neve elválaszthatatlanul össze van forrva a barlang történetével”.

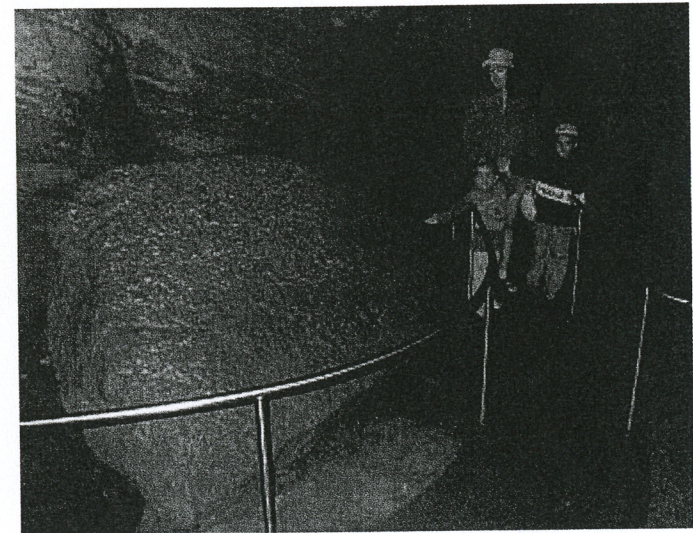
Bíró Imre plébános 1888 februárjában kezdte meg tevékenységét Abaligeten. Elődjéhez méltóan fáradhatatlanul gondozta a barlangot. Képzett utak, 36 db tölgyfahíd, állandóan alkalmazott vezető és fáklyák, lámpák álltak a kíváncsi látogatók rendelkezésére. A belépőjegy személyenként 36 kr. egy lámpa 10 kr. magnézium sodrony métere 20 kr. a vezető bére 50 kr. volt (egy liter bor 30 kr.). Kezdeményezte a barlang régészeti feltárását, amit Wosinszky Mór apátplébános, a szekszárdi múzeum igazgatója 1889 tavaszán el is végzett. Fényképfelvételeket készített Papp Lajos fotográfussal 1889-ben a barlang bejáratáról és belsejéről, a fotókból néhány mai

napig a plébánia folyosóját díszíti. Képeskönyvet nyomtatott „Az Abaligeti-cseppkőbarlang és vidéke” címmel. Bíró Imre elődjéről sem feledkezett meg, emléktáblát helyezett el a barlangban a sírkőnek nevezett sziklatömb felett az alábbi szöveggel.

„E sírkőnek nevezett darabot
Fenn állva s szárazon hogy láthatod.
Chalupni János, a korán meghalt
Plébánosnak tulajdoníthatod.

Ezernyolczszáznyolczvannég volt akkor,
Midőn nyitott dinamit és lőpor.
Nyocsvanhétben cseppkőszin himlő-kór
Ölé meg. A barlang is sírt ekkor.”

Bíró Imre

A sírkőnek nevezett szikla az Abaligeti-barlangban

A barlang áldozatkész gondozója 1901 decemberéig elődjéhez méltóan végezte önzetlen munkáját, mikor is a kötelességnek engedelmességgel új szolgálati helyére távozott.

Tihanyi János a volt hetvehelyi plébános vette át az abaligeti plébánia vezetését 1921. december 27-én. A barlangról 1922 márciusában a plébánia történetében a következőket jegyezte le „A barlang is teljesen el volt hanyagolva, 1918-tól 1922-ig senki sem törődött vele s oly magas iszap borította a bejáratot, a külső árkot és a barlang belső részét, hogy nem lehetett bemenni. A hidak is el voltak rongálva, letördelve, s azokat is ki kellett javíttatni és új hidakat készíttetni. A kiadásokat előlegeztem s lassan az év folyamán a belépő díjakból megtérültek a kiadások. Hogy a barlang ismét járható újságban közöltem s messze vidékről megindult ismét a látogatás. Csonkamagyarországban az abaligeti barlang erősen látogatott hely lett.”

Tihanyi Jánosnak miközben a barlang renbehozatalával, a turista forgalom fellendítésével foglalkozott, jutott ideje a Budapestről érkezett neves vendégek munkálkodását is figyelemmel kíséreni. Így pl. Bokor Elemér és Katic Oszkár reggeltől késő estig tartó térképező tevékenységét, melynek eredményeképpen kiderült, hogy a barlang nem 950m hosszú, hanem csak 600méter. Fontosnak tartotta Méhely Lajosnak és Bokor Elemérnek a barlangban végzett közös kutatásait is, olyannyira, hogy az e témából tartott előadásokról, és megjelenő kiadványról is feljegyzéseket készített. A barlangot 1925-ben 1324-en látogatták meg, ez ötmillió korona bevételt jelentett. A forgalom további növelése érdekében reklámtáblát helyeztetett el a vasútállomáson és a barlang előtt, bent a barlangban 30 db. új jelzőtábla került kihelyezésre. Taizs József pécsi könyvnyomdájában 1926. január 15-én 9000 db. képeslapot rendelt a barlangról, három változatban 3500000 koronáért. Dr. Méhely Lajostól, ki Abaligeten tartózkodott, értesül a barlangban felfedezett vakrák körüli bonyodalmakról, hogy ki is fedezte fel az állatokat Dr. Méhely L. vagy Dr. Bokor E., és hogy ebből párbaj kihívás, majd bírósági ügy lett. Mivel azt tapasztalta, hogy pl. 1925-ben sokan jönnek gyűjteni, majd csereberéltek a ritka élőlény példányaival, elhatározta, hogy szigorúbban kell fellépni a gyűjtés ellen, mert könnyen kiirthatják e ritka állatfajta. Komocsy István kanonok egyházmegyei tanfelügyelő kérésére 1927-ben az „Egyházmegyei Irka” részére egy címképnek megfelelő felvételt

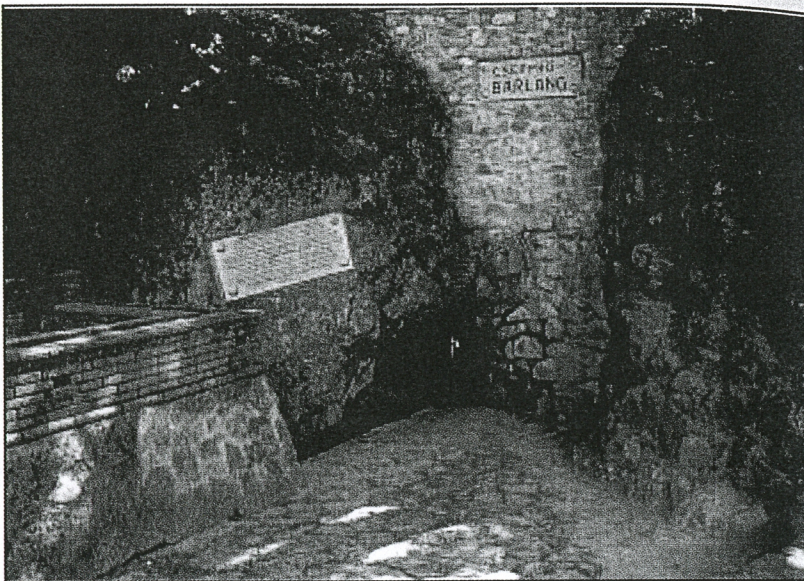
készített a barlangról, leírta annak történetét és jelentőségét a gyerekek részére.

Az irka borítólapja

Kezdeményezte 1929-ben a barlang előtti várócsarnok és egy barlangvezetői lakás felépítését. Igéretet kapott az egyházmegyei hatóságtól 2000 pengős hitelre, de közben kiderítette, hogy a Chalupni plébános által 1884-ben Temmert Miklóstól megvásárolt barlang előtti földterület valójában a közbirtokosság tulajdona volt és azt Temmert M. nem adhatta volna el. A baj az volt, hogy az ígért kölcsön így nem volt felvehető. Az Abaligeten tartózkodott alispánt sikerült meggyőznie, és az ügy mellé állította, aki végül is 2000 pengő segélyt és 2000 pengő 6 % 10 évre szóló hitelt ígért az építkezéshez. A pécsi egyetem megbízásából Dr. Gebhardt Antal 1930. január 6-án kezdte meg a cseppkőbarlang állat és növényntani kutatását, Tihanyi figyelemmel kísérte tevékenységét. 1931. június 25-én 1000 példányban rendelte meg a „Tájékoztató az abaligeti cseppkőbarlang látogatása alkalmával” című kiadványt. 1931. július

első felében építette a barlang előtt álló menedékházat, amely 400 pengőbe került. A tervet maga készítette. Tihanyi János plébános szolgálatát 1935-ben fejezte be.

A barlang mai bejárata

Úgy érzem, elérkezett az ideje, hogy mindazon egyházi személyek, akik valamit is tettek az Abaligeti-barlangért, -és közülük nem egy kimagaslót és példamutatót cselekedett-, kilépjenek az ismeretlenség homályából.

Chalupni János, Bíró Imre, Tihanyi János Abaligeten szolgáló plébánosoknak a természet ezen alkotása iránti szeretete, kitartó munkálkodása mindörökre fel kell, hogy jegyeztessen a barlang történetében. Emléktáblát érdemelnének és nem a feledést.

Végezetül szeretném megköszönni Gábor Mária ny. tanárnak, hogy helytörténeti kutatásaival, és Simák Ágnesnek, hogy fordításaival segítették munkámat.

irodala ?

FELTÁRÁSRA VÁRÓ, MÉG ISMERETLEN BARLANGFOLYOSÓK FELSZÍNI KIJELÖLÉSE, A MECSEKBN

RÓNAKI LÁSZLÓ

Felmerül a keresett barlang-folyosó feltárásához, annak nyomvonal kijelölése a felszínen. Ehhez számos módszer ismeretes, melyek közül a mecseki karszton néhány már kipróbálásra került.

A hét nagy mecseki karsztforrás patakos barlangjai közül az érdeklődés körébe különböző időszakokban eltérő indítással a Vízfő, a Tettye és a Paplika -utóbbi ismertebb néven az Abaligeti-barlang- került.

Jelenleg a legnagyobb speleo-hidrográfiai rendszer, a Vízfő barlangjának feltárását célzó kutató munkák kerültek előtérbe, annak esetleges idegenforgalmi hasznosítására.

Rövid áttekintésben ismerkedjünk a múlttal.

A tervezett pécsi hőerőmű és a város vízellátását szolgáló kutatások¹ (révén került sor az első geofizikai mérésekre a Tettye-forrás és a Vízfő-forrás felszínre lépéseinek körzetében a „Turám” módszerrel².

Az Abaligeti-barlang ismert és geodéziailag felmért, majd a felszínen kijelölt nyomvonalán a Mecseki Ércbányászati Vállalat támogatásával kísérleti geofizikai mérésekre kerülhetett sor. Különböző módszerekkel és szonda elrendezésekkel, már a laboratóriumi körülmények között is nagy mélységű lehatolásukkal bizonyíthatóan a terepen hasonlóan ígéretes eredményre vezetnek. Pécsen és Budapesten tartott előadásokat követően nyomtatásban a napilapokon kívül szakmai publikáció is készült³.

¹ Kessler Hubert: Előzetes jelentés a mecseki karsztvíz kutatásokról-VITUKI Bp.1953 kézirat.

² Halász Lajos-Sebestyén Károly Szikora József: A geofizikai eszközök és módszerek a karsztkutatásnál [Tettye, Vízfő, Béke-bg.] Hidrológiai Közlöny 1953. 9.-10.

³ Baranyi István - Rónaki László: A Mecsek hegység barlangjainak kimutatása geofizikai és hidrogeológiai módszerekkel [francia nyelven] Karszt és Barlangkutatás VII.1972